

A KOLOZSVÁRI TIZES SZERVEZET

TRAGIKUS VELEJÁRÓJA történelmünknek, hogy valahányszor új eszmék változtatták meg a világ rendjét, nekünk sohasem maradt időnk nyugodtan átszervezni belső életünket, hanem elkésetten, lázas sietséggel kellett olyan újításokat véghezvinnünk, melyekhez hiányzott neveltségünk és a kellő előkészület. Ezért olyan felemás a magyar közélet. A csendes belső építő munka hiánya s a magyar félmegoldások tették azzá.

Legújabbban is a »nemzeti« és »népi« fogalmának tisztázása nyomán, irodalomban és tudományokban, új életre kelt népi hagyományok urat-parasztot egybekapcsoló magyarságtudatot teremtettek, de e tudat terjesztése, s nyomában az urat-parasztot valóban szervezett nemzetté alakító magyar közszellem megteremtése, mindenekfölött nevelési és szervezési feladat. Szociográfiai irodalmunk legtávolabbi célja: »egy tisztábban látó és felelősségtudóbb közszellem megteremtése, hogy az elkerülhetetlen szociális változtatás minél kevesebb áldozattal jöhessen létre.«¹ Ez a cél nyilván tervszerű társadalomnevelő és szervező munkát kíván. A cél elérése pedig attól függ, hogy megtaláljuk-e a társadalomszervezés terén azt a keretet, mely nemzeti egyéniségünknek megfelel, s mely »a tisztábban látó és felelősségtudóbb közszellem« kialakítására alkalmas lehet. S bár e téren nem beszélhetünk még tervszerű munkáról, mégis megállapíthatjuk, hogy itt-ott mutatkoznak az új és egészségesebb társadalomszervezés körvonalai. Az, hogy az állam feladata-e alkotmányos eszközökkel létrehozni az új Magyarországot, vagy a társadalom a maga vegykonyhájában készíti-e azt elő, egy vezér váltja-e valóra milliók vágyait, vagy apróbb társadalmi egységek szerves tömörülésében rejlő erő, egyelőre közömbös. Csak egy dolog biztos, hogy a háború befejeztével nem lesz idő efelett vitatkoznunk, akkor cselekednünk kell. S ha korszerűen tudunk cselekedni, úgy a jövőt biztosítjuk.

1942 decemberében egy szerény kis könyvecske jelent meg a kolozsvári könyvpiacra, mely a mai társadalomszervezés korszerű kérdéseivel foglalkozik, s a fenti kérdések megoldásához az életből merített gyakorlati eredményekkel akar hozzájárulni.² Úgy véljük, nem fölösleges e gyakorlati eredményekről a *Hitel* hasábjain is megemlékeznünk. Társadalmi szervezésünk olyan útjelzőjéről van itt szó, amely kivezethet agyonszervezett társadalmunk labirintusából. A kisebbségi életforma olyan vívmányával ismerkedhetünk meg, melyet nem szabad a *többségi* ember fölényével lemosolyognunk, hanem annak eredményeit értékesítenünk kell a megújulni készülő magyar társadalom javára.

¹ Szabó Zoltán: A társadalomkutatás célja. *Hitel*, 1936. 3. szám. 172. l.

² Puskás Lajos: Tizedesség és a kolozsvári tizedesek. Kolozsvár, 1942.

A TRIANONI ERDÉLY MAGYAR TÁRSADALMA örökölte a 48-as, 67-es és 18-as Magyarország minden erényét és gyengeségét. Ezernyi érdekellentéttel szétválasztva, atomjaira bomlott ez a társadalom, mely sohasem tudott komoly gazdasági és művelődési egységet teremteni. Egyetlen területen, az egyházak falai között folyhatott csak tervszerű nevelő munka. A gazdasági és politikai keretek szűkek voltak és kimaradt belőlük a szegényebb falusi lakosság s az osztályharcos ipari munkásság. S ha mégis volt idő, amikor ez az atomizált társadalom egységesen lépett fel a nemzeti sorsközösség mellett, ez akkor következett be, mikor a világgazdasági válság első hullámai átviharzottak Románián. Az önmaga belső egységét céltudatosan építő államban, a nemzeti-népi erők védelmét szemmel tartó rendelkezések hatása alatt, a magyar nemzetiségű tisztviselők, közalkalmazottak, iparosok, munkások tekintélyes része ekkor eszmél rá magyar és kisebbségi mivoltára. S akik e mivoltukat nem tagadták meg, vállalniok kellett mindazt, amit a népkisebbségi sors jelentett. Ez a ráeszmélés cselekvő magyar öntudatot támasztott a lelkekben, mely a szűkreszabott keretek között a maga belső életét új alapokra akarta fektetni. Revízió alá kellett tehát venni a romániai magyarság egész társadalmi felépítését. Nyilvánvalóvá lett ugyanis, hogy a kisebbségi magyar értelmiség, s a meglévő magyar intézmények csak a művelt és kellően szervezett magyar parasztságra és munkásságra támaszkodhatnak. Tehát elsősorban ezeknek egyre csökkenő szellemi és gazdasági színvonalát kellett fölemelni, hogy ezáltal az egész kisebbségi néptest ellenálló ereje biztosítható legyen. Ime a talaj, amelyből kikelhetett az osztálytalan, öncélú magyar társadalomszervezés eszméje: a kisebbségi életforma vívmánya.

Az erdélyi magyar falvak és városok népe és kérdései jelentékenyen összehangolódtak. Magyar falvainkból, különösen a Székelyföldről, a szegénység elől nagy rajok indulnak Erdély, Temesköz és a Regát nagy városai és ipartelepei felé. E tömegek nagyrésze, egyelőre a városi társadalom alsó lépcsőjére szorul. A cselédek, napszámosok, bolti szolgák, kocsisok, gyári munkások képesítetlen kategóriájának városi jelenléte azonban visszahat a magyar falura, s annak gazdasági és társadalmi életére. Különösen a szász lakosságú városokból és ipartelepekről fejlettebb gazdasági és művelődési igényekkel s a tömörülésben rejlő erők tudatával térnek vissza falujukba. A legegyszerűbb emberek között is megnyilvánul az értelmiségnek az az óhaja, hogy az egész kisebbségi magyarságnak olyan társadalmi szervezetet kell teremteni, amelyben minden magyar ember a maga erkölcsi és anyagi erejével részt vehet. Sokat kísérleteztek ezen a téren. A Vásárhelyi Találkozón, midőn az erdélyi fiatal szellemiség magáévá teszi a demokratikus-keresztény-nemzeti társadalom gondolatát, a kísérletezések bizonytalansága után, tisztán lebeg a fiatalság előtt a minden magyar erőt magába fogláló, osztálytalan társadalom eszménye.

Amikor az új román alkotmány, az addigi pártkereteket megszüntette s helyükbe kisebbségeinek népközösségi kereteket bizto-

sított, szükségessé vált e keretek célszerű kitöltése. Olyan társadalomszervezési formát kellett találni, mely biztosíthatja a magyar népi tömegek erkölcsi és gazdasági erőinek fejlődését. A romániai németiség belső egysége, fejlett gazdasági és művelődési élete a kisebbségi magyarság előtt példaképpen állott. S 1939-ben, amikor megalakult a Romániai Magyar Népközösség, mindenekelőtt egy társadalmi alapszervezetet kellett létrehozni. Ez pedig az ősi katonai intézmény, a tízes szervezet életre keltésével történt. A felújított ősi keretet korszerű tartalommal kellett megtölteni. Nem volt nehéz. Annyira adva voltak az előfeltételek, hogy csak meg kellett indítani a munkát és alkalmas talajra hullott az elvetett mag.

A leszegényedett paraszti- és munkástömegek fölött a leszegényedett középosztály védte a magyarság állandóan szűkülő életterét. Elfelejtett régi polgári erények támadtak új életre: mások gondjának viselése, a közösség jövőjét féltő tettekrekésztség, kockázat vállalása másokért, akikhez csak a vér köteléke fűz. Így lett a jó magyarság értékmérője az az anyagi vagy időbeli áldozat, amit valaki önzetlenül a Népközösség szolgálatára felajánlott. Egyszerre kellett közigazgatni és nevelni a maga erejére hagyott magyarságot. Így alakult ki Kolozsváron is a Tízes Szervezet és rövid idő alatt kiépítette családvédelmi, jogügyi és közművelődési alosztályait, melyek mind olyan munkát végeztek, amit ma közigazgatási feladatként kezelünk. (Magyar Norma, Népjóléti hivatal, Vöröskereszt, Nép- és Családvédelem stb.)

A TÍZES SZERVEZET NYOMAI A MULTBAN

A MAGYAR VÁROSI JOG 1848 előtt két olyan intézményt ismer, amelyek szinte azonos feladatkörrel s helyes társadalomszervezési elvek alapján a lakosság jólétét és békéjét hivatottak előmozdítani és biztosítani. E két intézmény: a fertálymesterség és a tizedesség. Eredetük azonos, de míg egyik a germán, a másik a magyar jogban gyökerezik.

A germán jogi hatás alatt fejlődő középkori városokat negyedekre (Viertel) osztották. A magyar város felosztása járások vagy utcák szerint történt. Az utcákon belül pedig kisebb területi, illetőleg bizonyos számú családot magukban foglaló egységek voltak: a tizedek.

Csizmadia Andor, Kolozsvár város tanácsnoka »*Tizedesek és fertálymesterek*« című tanulmányában, Milleker Rezső és Zoltai Lajos nyomán, kimutatja, hogy a tized-rendszernek a nyomait Magyarország minden nagyobb városában megtalálhatjuk: nemcsak Erdélyben vagy az Alföldön, hanem a Dunántúlon is.³

Idézi Csizmadia Milleker Rezsőnek a székely tizedesekről írt

³ *Csizmadia Andor*: Tizedesek és fertálymesterek, Dunántúli Szemle, 1942. 1–2. sz. Különlenyomatban is. U. ö.: A kolozsvári tizedesek. Nép- és családvédelem II., 1942. 8. sz.; Tizedesek a régi Kolozsváron. Kolozsvár thj. sz. kir. város kiadása; Fertálymesterek és tizedesek szerepe a magyar városok gazdasági és szociális életében. Szociális Szemle, III. 1942. 4–6. sz.

tanulmányát,⁴ melyből megtudhatjuk, hogy a székely falvakban ma is élő tizedes szervezeti rendszer az ősi magyar katonai szervezetre vezethető vissza. (A régi magyar gyalogságnál minden tized alja nép élén egy-egy tizedes állott.) Milleker Rezső Benkő Miklósnak »Csík, Gyergyó és Kászon« c. munkája alapján kimutatja, hogy e székely települési helyeken mennyire honos a tizedek szerinti beosztás (Csíkszentdomokoson, Szentléleken, Mindszenten, Szentimrén, Csátoszezen, Szentgyörgyön, Bánfalván, Ménaságon, Kászonban, Kászonújfalun, Impérfalván stb.). Ehhez Milleker azt a következtetést fűzi, hogy ha valaki tovább kutat Magyarországon, akkor mindazokon a helyeken, ahol valamikor székely telepeket sejtettünk, ugyancsak megtaláljuk a tizedbeosztás nyomait, úgy, ahogy megtaláljuk a Székelyföld ama részein is, ahol most már az elnevezésből teljesen kiveszett. Kézdivásárhely is tizedekre volt beosztva, de éppen úgy megtaláljuk a tizedbeosztást Biharban, a hajdúsági falvakban és Magyarország egyéb részein is.⁵

Zoltai Lajos a debreceni utca kapitányok, tizedesek és tízházgazdák intézményét mutatja be.⁶ Nem állítja, hogy az ősi magyar, illetve székely katonai szervezetnek egyenes leszármazottja lenne a debreceni tizedekre osztott közigazgatás. Bizonyos azonban az, hogy közegei (az utca kapitányok és a tizedesek) már a XVI. századbeli tanácsi jegyzőkönyvekben is előfordulnak.

Az ősi szervezetben tíz család (néha több) alkot egy tizedet, s a lakosság tizedenként teljesíti katonai kötelezettségét. Békében a tized családjai együtt végzik a közös munkákat (utak javítása, kutak tisztítása stb.). A tized élén a tizedes áll, akinek legfőbb kötelessége számontartani a vezetése alatt álló közösséget, s ha a tized valamelyik családjában baj fordul elő, a tizedes igyekszik a nehézségeken segíteni. A tizedes rendszerint a tizedben élő legtekintélyesebb családfő, akire az egész közösség hallgat. Tiszte nem tart életfogytig, hanem a tizedesség a tizeden belül lakó tekintélyes családfők közt évenként, néha több évenként változik. Megbízatását vagy a tizedtől nyeri, vagy a területi önkormányzat hatóságától. Ez az ősi magyar intézmény megtalálható csaknem valamennyi középkori magyar lakosságú városban. Nyomait még a német városjogi hatás alatt élő városokban is felfedezzük, mint Körmöcbányán, ahol a tizedes együtt szerepel a kizárólag német városjogi hatás alatt fejlődött fertálymesterrel. A nyugati városokban: Kőszegen, Szombathelyen, Győrött, északon Egerben, Debrecenben, keleten Szatmárnémetiben, Nagyváradon, Kolozsváron és az egész Székelyföldön, az Alföldön Szegeden, Kecskeméten, mindenütt ott élnek a tizedesek, mint összekötő szervek a polgárság és hatóság között.⁷

⁴ Dr. Milleker Rezső: A székely tizedesek. Debreceni Szemle, 1939. I (128.) szám. 1–40. l.

⁵ Vámszer Géza: Szakadát. Egy szebenmegyei magyar szórvány. Erdélyi Enciklopédia kiadása. Kolozsvár, 1942.

⁶ Dr. Zoltai Lajos: Debreceni utca kapitányok, tizedesek és tízházgazdák. Debreceni Szemle, 1939. 3. sz. Különlenyomatban is. Debrecen, 1939.

⁷ Csizmadia Andor: A kolozsvári tizedesek. Nép- és családvédelem. az országos szociális felügyelőség közleményei. II. 8. sz. 1942.

Csizmadia Andor kutatásainak végső eredményeképpen megállapítja, hogy a régi magyar városjog szerint a rendészeti teendők ellátását az utca kapitányok, hadnagyok és tizedesek végezték. Ez az intézmény az ősi magyar hadszervezetből fejlődött, s a városlakó magyarság is átveszi a régi szervezetet vagy legalább is nevében fenntartja. A német alapítású, meg a bevándorlások következtében többé-kevésbé német lakosságúvá lett városokban mindenütt megtaláljuk a hasonló rendeltetésű fertálymesteri intézményt. Egyes városokban magyar és német eredetű szervek vegyesen működnek.

A fertálymesterek és tizedesek főképpen rendészeti teendőket látnak el. Hatáskörük kiterjed a rendészet minden ágára (tűzrendészet, közrendészet, erkölcsrendészet stb.), emellett végzik fertályokban vagy utcájukban az összeírást, közreműködnek az adó-kivetésnél, végrehajjták és közlik a tanács rendeleteit. A polgárok közül kerülnek ki, ismernek minden fertályukba tartozót, közvetítők és segítők a hatóság és a polgárok között. Tisztjuk inkább nobile officium, kevés salláriummal. Teendőjük sokszor egészen egyszerű, mégis mennyire fontos a városok életében. Ők valósítják meg a közigazgatás és a társadalom összekapcsolását, amely a mai közigazgatás racionalizálásának olyan fontos és sokat vitatott kérdése.

Jakab Elek, Kolozsvár nagy történetírója mondja: »A városnak negyedekre felosztása, tizedesi és kapitányi intézménye, szép és egészséges alkotása volt a régi századoknak, lelkesítő emlékei egy küzdelmek és dicsőség között eltelt multnak, mire büszkén gondolhat a mai nemzedék, s azt fejleszteni, a korhoz idomítva fenntartani, az ősök emléke iránti tisztelet és magyar nemzeti érdek követeli.«⁸

Kolozsvárt már a mult század második felében feledésbe ment a tizedesi intézmény. A negyedkapitányok megmaradtak ugyan 1941-ig, mint kerületi kapitányok, de egészen más munkakörrel és feladatokkal. Kár, hogy most ez is eltűnt – jegyzi meg Csizmadia Andor. Mikor megszűntették, senki sem gondolt arra, milyen multat takar az elnevezés. A tizedesi intézmény azonban újból virágzik és közérdekű munkájától sokat várhat Kolozsvár közönsége.⁹

TIZEDESSÉG ÉS A KOLOZSVÁRI TIZEDESEK

PUSKÁS LAJOS könyvének előszavában ezeket írja: »A háborús körülmények napról-napra súlyosabb feladatokat követelnek meg közigazgatástól, nemzetvédelmi szervektől és magától a társadalom összességétől... Nem várhatunk még éveket, amíg tökéletesen kifejlődött, kicsiszolt és teljesen kipróbált szervezetet mutathatunk be. A társadalmi erők minél tökéletesebb és legsürgősebb igénybevételét életbevágóan fontos nemzeti érdek kívánja.«¹⁰ Erre az igénybe-

⁸ Csizmadia Andor: Tizedesek és fertálymesterek. Dunántúli Szemle, 1942. 1–2. sz.

⁹ Vö. Dr. Csizmadia Andor: Tizedesek a régi Kolozsváron. Kolozsvár, thj. sz. kir. város kiadása, 1942.

¹⁰ Puskás Lajos: Tizedesség és a kolozsvári tizedesek. Kolozsvár, 1942.

vételre pedig társadalmunk egyik vagy másik rétege a maga erejéből képtelen. Az élet minden vonalára kiterjedő nevelő és szervező munkát kell végeznünk, hogy a minden téren észlelhető társadalmi válságot megszüntethessük. Már sokan megállapították ezt. Akadtak jóhiszemű, lelkes kezdeményezések, melyek nagyrésze megbukott, mert előre kiagyalt programmal jött, vagy kívülről, felülről akart a magyar társadalomhoz közeledni, anélkül, hogy ismerte volna annak lelkét. Sok eszményi terv fulladt keserű közönybe magyar földön, mert a magyarság – talán helytelenül alkalmazott eszközök miatt – nem fogadta be. Minden nép lelkének sajátos törvényei vannak. És a mi társadalmunkat csak a magyar lélek törvényei szerint lehet tartósan felépíteni. Ennek az igazságnak a világánál örömmel állapíthatjuk meg, hogy a mai kolozsvári tizedesség nem kezdte munkáját előre elkészített »alapszabályokkal« vagy »tisztikar választásával«. Azt, hogy nem az egyesületek számát gyarapító kezdeményezés, hanem sokszor nehéz feladatokat megoldó, áldozathozatalra és önzetlen munkára nevelő intézmény, a Szervezet gyakorlati tevékenysége igazolja. A Tízesek Szervezet ugyanis, szemben a középkor – kimondottan közigazgatási jellegű – tizedességével, nemzetnevelő, nemzetpolitikai feladatokat is vállal. Ezáltal emelkedik ki az egyéb részletmunkára alakult társadalmi egyesületek sorából, s hívja fel figyelmünket a társadalmi összefogás értékeire.

A Tízesek Szervezet társadalomnevelő munkájában a legsikerültebb magyar pedagógiai mozgalom: a cserkészlet eszméiből sokat plántált át keretei közé. »A Cserkészmozgalomnak igaz, hogy az ifjúság a tárgya, de az ifjúságnál jól bevált alapelvek a felnőttek világához alkalmazva, éppen olyan szép eredményeket hozhatnak« – állapítja meg Puskás Lajos. S hozzáfűzi, hogy az új magyar társadalomszemlélet megteremtése pusztán csak nevelés kérdése. »Ezt vallotta korunk magyarságának legnagyobb tanítómestere, gróf Teleki Pál is, aki tragikus haláláig állandóan támogatta és jóakarató figyelemmel kísérte a kolozsvári tizedesség munkáját.«

Amíg tehát az ősi tizedesi intézmény kizárólag közigazgatási, közrendészeti tevékenységet fejtett ki, addig az új tizedesség »a kötelességtudóbb magyar társadalom« megteremtését új magyar társadalomszemlélet kialakításával igyekszik előmozdítani.

A KÖZIGAZGATÁS ÉS KÖZÖNSÉG viszonyának bírálatánál megállapítja Puskás, hogy a háborús gazdálkodás folytán túlterhelt közigazgatásunk, jelen körülmények között, a legnagyobb jóakarattal sem tud kielégítő munkát végezni. »Elő kell lépnie megközelíthetetlen elefántcsonttoronyából, egyes feladatok vállalásáról le kell mondania vagy legalább munkatársakat kell e feladatokhoz keresnie... és végül kell, hogy felelősséget merjen vállalni, ami részére annál könnyebb lesz, minél inkább a közönség bizalmán alapul működése... Csak ha e hármas követelménynek eleget teszünk, remélhetünk javulást nemcsak közigazgatásunk terén, hanem az egész magyar közösség társadalmi életében is. Mert hiszen annyira

kapcsolódik az igazgatás kérdése a társadalmi élet minden vonatkozásához..., hogy társadalmi életünk reformjáról beszélni a közélet nagy kérdéseitől elvonatkoztatva nem is lehet... Hiába állítunk fel követelményeket közigazgatásunk megjavítása érdekében, ha e követelményeknek nem kedveznek a társadalmi viszonyok... Hiába javasoljuk azt is, hogy keressen munkatársakat a közigazgatás, ha nincs meg az önkéntes és önzetlen munkára való hajlandóság a társadalomban,... felelősségvállalást is csak úgy kívánhatunk meg a közigazgatástól, ha a becsület, tisztesség és szó szentsége társadalmunk íratlan parancsává lesz... Ahol hosszú kisebbségi élet volt a tanítómester, ott beszélni lehet már közösségi gondolatról, szolgálatot vállaló jószándékról, magánember és hatóság közötti együttműködési törekvésekről és a hatósággal egyetemleges felelősségvállalásról. Rengeteg cselekvési vágy él az emberekben – állapítja meg Puskás. Az egymásért való aggodás és tettekrevalóság mind olyan kincsek, amelyeket a társadalmi közösség javára kihasználatlanul hagyni vétség a nemzetközösség ellen. És különösen mulasztás lenne ott nem igénybevenni ezeket a társadalmi erőket, ahol messzi századokba visszanyúló hagyományokban gyökerezik a hatóság és polgárság felelősségteljes együttműködése.« (5–12. l.)

A romániai magyar kisebbség egyházi, politikai és gazdasági szervezeteinek munkájáról csak annyit jegyez meg, hogy ezeknek köszönhető az a »meglehetősen egységes cselekvőképességű magyar társadalom«, mely 1939-ben, az ősi tizedesi intézmény felújításával kísérelte meg a romániai magyarság társadalmi erőit közös nevezőre hozni. S hogy akkor kik alkották a kolozsvári magyar társadalom legértékesebb rétegét, akik a nehéz feladatokkal járó tizedesi munkában résztvettek, idézzük Puskás szavait: »... ennek a kornak tizedesei túlnyomó többségükben egészen egyszerű, inkább elemi, mint főiskolai végzettségű, inkább éhező, mint jóllakott, mindenesetre a nehéz sorsban egyformává szürkült magyarok voltak.« (44. l.) Nem jutott idő arra, hogy az egész romániai magyarságot a tízes szervezetek segítségével élő organizmussá formálják. A bécsi döntés után, a felszabadult Északerdélyben, a frissen megindított tizedesi munka majdnem minden városban elakadt. Legtöbb helyen nem ismerték fel azokat az értékeket, melyeket az új körülmények között kifejleszteni üdvös lett volna. Megszakítás nélkül csak Kolozsvárt maradt fenn. Itt a régi keret, a Népközösség megszűnhetett ugyan, de a Szervezet, amelyre mint vázra épült fel maga a Népközösség is, zavartalanul folytatta tevékenységét. Hogy miért maradhatott fenn, azt elsősorban Kolozsvár közönségének köszönheti, s azoknak az »egyformává szürkült« magyaroknak, akik a Tízes Szervezetet a kisebbségi élet hasznának, értékes gyümölcsének tekintik, s a tizedesi munkát az új körülmények közt is vállalták.

Több havi kísérletezés után 1941. év márciusában, éppen Teleki Pál kezdeményezésére kapta a kolozsvári tizedesség »A Kolozsvári Tízes Szervezet« (T. Sz.) elnevezést és a közigazgatás felé való tájékozódás tanácsát. Először, mint a Közjóléti Szövetkezet tanácsadó szerve működik, de itt szűknek bizonyultak működési lehetőségei. A közigazgatással olyan kapcsolatokat kellett teremteni, amelyek

az ősi kolozsvári tizedesek s az akkori városigazgatás között voltak. Mivel a kisebbségi időkből megmaradt a tizedesekben az önkéntes társadalmi munka iránti készség, s mivel másrészt, az utóbbi háborús hónapok a városi közigazgatás gépezetét túlságosan igénybe vették, megfelelő alkalom adódott a tizedességnek arra, hogy a város igazgatásába bekapcsolódjék, s ott olyan közérdekű részletfeladatokat vállaljon, melyekkel annak munkáját megkönnyítheti. Így vált a Tízes Szervezet a városi igazgatás szerves részévé, s a tizedes a közösség önzetlen sáfárjává.

Ilyen körülmények között egy szervezeti szabályzatot is kellett készíteni, mely a Tízes Szervezet célja, eszközei, feladatai és tagjaira nézve tartalmazza rendelkezéseket. Amint már utaltunk is rá, nem előre elkészített szabályokról van itt szó, hanem az ősi hagyományok és társadalmunk korszerű követelményeinek szem előtt tartásával, a munkában eltelt évek tapasztalatai nyomán megjelölt keretről.

A szabályzatot Kolozsvár város polgármestere a 10.830/1942. sz. alatt, 1942. év március hó 10-én hagyta jóvá.

A SZERVEZET ÉS MŰKÖDÉSE

A TÍZES SZERVEZET Kolozsvár társadalmának évszázados szokásjogán alapuló, közérdekű feladatok ellátására alakult testülete. Feladata, hogy elősegítse elsősorban a városi hatóság és más közérdekű, különösen a közjólét emelésére alakult intézmények munkáját oly mértékben, hogy ezek a lehető legtökéletesebben láthassák el feladatukat. A Tízes Szervezet ezt a feladatát tizedesei által szolgálja. Az egész város területét körülbelül 30 családot magába foglaló tizedekre osztja, ezeknek a tizedeknek az élére a város polgármestere a társadalmi munkát önként vállaló és igazolási eljáráson átesett polgárok közül tizedeseket állít. A Tízes Szervezet tagjai a tizedesek. A tizedes nyilvántartja saját tizedalját és a tizedébe tartozókról közérdekben felvilágosítással szolgál; gondoskodik arról, hogy a tized társadalmi, gazdasági és kulturális szükségleteire a hatóságok figyelmét felhívja. A tizedéből kiinduló elégedetlenségeket, panaszokat, sérelmeket kellő ellenőrzés után az illetékesek elé terjeszti. Az öntudatos nemzeti közösségi szellem fejlesztésére közös szórakozási és összejöveteli lehetőségeket teremt a tized családjai részére. A tizedes vállalja mindazon kötelességeket, amelyeket rá, mint tizedesre a polgármester, illetve a Tízes Szervezetben felettesei hárítanak. (Hatósági intézkedéseket eljuttat a közönséghez, közvetíti a különböző hatósági jegyeket, utasításokat, közreműködik a szociális igazgatás munkájában és így tovább.) A Tízes Szervezet és a tizedes mindezeket a feladatokat elsősorban a meglévő hivatalos szervek útján segít megoldani. A városi és állami szervek és nagyközönség között közvetítő szerepet vállal. Ha kulturális, gazdasági vagy szociális téren hiányt tapasztal, amelynek betöltésére hivatalos szerv nincsen, a Tízes Szervezet saját társadalmi szervezetén keresztül igyekszik megoldást keresni. Csak akkor vállal hiánykiküszöbölő tevékenységet, ha erre

sajátos szervezete miatt ő a legalkalmasabb. A Tízes Szervezet általában megfigyel, kezdeményez, közvetít, tanácsol, felvilágosít, végrehajt. Tagjait minőségük igazolására a polgármester külön igazolvánnyal látja el és részükre jelvényt állapít meg.

A tizedesek egymás iránt, mint ugyanannak a munkaközösségnek a tagjai, különös figyelemmel és gondossággal viseltetnek. Egymás közötti vitás ügyeiket a Tízes Szervezet fegyelmi bírósága elé terjesztik s e bíróság határozatának magukat alávetik.

A város közönségének hangulatáról való tájékozódás végett és ennek irányítására a Tízes Szervezet összes tagjait a polgármester havonként egyszer *panasznapra* hívja össze.

A tizedesi tisztség önkéntes és tiszteletbeli. Senki sem igényelhet – mint tizedes – olyan anyagi előnyt, amihez igénye ne lehetne akkor is, ha tizedes nem lenne. Aki tizedesi tisztséget akar vállalni, annak két tizedes ajánlatával ellátott kérelmet kell – az előírt mellékletekkel ellátva – a Tízes Szervezet irodájában a város polgármesteréhez benyújtani. Az elfogadás és megbízás felett – a háromhónapos próbaszolgálat eltelte után – elnökségi javaslatra, a polgármester dönt. Megbízás elnyerése esetén a tizedes fogadalmat tesz.

A Tízes Szervezet javaslatára a polgármesternek a várost körülbelül 30 családot magában foglaló, földrajzilag szorosan összetartozó alapegységekre kellene osztania. (Ezt a szabályt egyelőre érvényesíteni nem lehet, mivel kellő számú tizedes még nem jelentkezett. Átmenetileg tehát azt a megoldást választotta az Elnökség, hogy minden jelentkezőnek tetszésére bízta, hogy mekkora területet választott tizedéül.) A tizedes és a tizedben lakó polgárok közötti kapcsolat mértékét a közérdek szabja meg.

A földrajzilag együvé tartozó körülbelül 10 tized tizedesei igazgatás szempontjából egy főtizedbe tartoznak, ennek vezetője a fő-tizedes. A fő-tized tulajdonképpen adminisztratív egység. Ha a Tízes Szervezet olyan feladatot vállal, amely vonatkozik a város egész területére és minden polgárára (pld. élelmiszerjegyek kiosztása, általános statisztikai adatok felvétele, stb.), akkor lép működésbe a fő-tized és fő-tizedes. A város minden területe, minden lakója közigazgatásilag hozzátartozik egy fő-tizedeshez, még akkor is, ha az utca nem adott tizedest.

Körülbelül 10 fő-tized alkot egy városnegyedet. A negyedek a régi Kolozsvár elnevezéseit viselik. Belváros, Házsongárd, Hidelve, Nádastere stb. A negyedek élén a negyedvezetők (negyedskapitányok) állanak, akik tagjai a Tízes Szervezet tanácsának. A tanács a Szervezetet érintő belső ügyekben jár el.

A Tízes Szervezet szellemi irányítása az elnök feladata. Az elnököt a polgármester kéri fel a tisztség vállalására. Ugyanő menti fel.

A Tízes Szervezet tanácsának a tagjai: az elnök, helyettese és a negyedvezetők. A polgármester által megbízott tanácsnok hivatalból tagja a tanácsnak. A polgármester saját elhatározásából vagy a tanács kérésére közgyűlést hív egybe. Ennek hatáskörébe tartozik minden olyan kérdés, amelyet a polgármester ide utal. Minden sza-

bálytalanság, amelyet a Tízes Szervezet tagja ilyen minőségében követett el, a fegyelmi bíróság hatáskörébe tartozik. A fegyelmi bíróságba két tagot a Tízes Szervezet tanácsa küld ki, két tagot a polgármester nevez ki. Hivatalból tagok az elnök s a megbízott tanácsnok.

A Tízes Szervezet tisztviselői a város alkalmazottjai. A Szervezet irodájából kikerülő iratokat a polgármester vagy az általa megbízott tanácsnok is ellátja aláírásával. (Kolozsvár thj. sz. kir. város Tízes Szervezetének Szervezeti Szabályai, 1942.)

A KÖZÉPKORI TIZEDESEK a közigazgatásnak mintegy végrehajtó közegei voltak anélkül, hogy különös nemzetnevelő tevékenységükre szükség lett volna. Ezzel szemben a kisebbségi idők tizedesei inkább nemzetpolitikai tevékenységet fejtettek ki. A mai tizedes a hivatalos közigazgatással teljes egyetértésben dolgozik, de emellett igen fontos nemzetnevelő és nemzetpolitikai szerepe is van: átvállalja a hatóságoktól azoknak az ügyeknek az intézését, amelyek természetüknél fogva inkább társadalmi tevékenység keretében oldhatók meg. Ez alkotja a tizedes közigazgatási jellegű munkáját. A másik feladata odahatni, hogy tizedében magyar a magyarral valóban közösséget alkosson. Az ilyen apró közösségek – tizedek – egybekapcsolódása pedig magától létrehozza majd a nemzeti közösség valóságát. Ebben áll a tizedes nemzetpolitikai feladata.

A közigazgatási szervezet erősen nélkülözi azt a finom idegrendszert, amely minden kis rezzenésre reagál, mindent felvesz, mindent tovább ad. Ezt az idegrendszert pótolja nagymértékben a tizedesség. Ezért rendszeresítette a Tízes Szervezet szabályzata Kolozsvárt az úgynevezett *panasznapokat*.

Havonta egyszer összegyűlnek a városháza tanácsstermében a város minden utcájának a tizedesei. Egészen vegyes gyülekezet ez. Itt van a külvárosok legszegényebb utcájának szegény munkás tizedese, a kisiparos, vagy tisztviselő, a belvárosi részeken lakó tanár, orvos, ügyvéd mellett. És megjelenik a gyűlésen a polgármester és körülötte az összes ügyosztály-vezetők. A gyűlés beszámolóval kezdődik. A polgármester által előadói tisztséggel megbízott tisztviselő beszámol arról, hogy a legutóbbi panasznapon felvetődött kérdésekben milyen megoldást sikerült találni, milyen intézkedések történtek. Ezzel a beszámolóval kapcsolatban, vagy ettől függetlenül módját ejti a polgármester annak, hogy rámutasson egyes olyan kívánságokra, amelyek teljesítése az adott körülmények közt lehetetlen. Ha lehetséges, ennek az okára is rámutat. És meg kell állapítanunk, hogy a legsúlyosabb panaszok (burgonyahiány, tejhiány stb.) is elnémultak és elégedetlenkedő hang tovább egy sem volt ilyen tájékoztatás után, hanem mindig kitörő tapssal adott a gyűlés kifejezést annak, hogy megértette a felvilágosításokat.

A panasznapok további tárgysorozata az egyes tizedesek részéről felhozott kérések, panaszok, javaslatok előadása. Ki-ki a maga módján, sokszor igen egyszerű szavakkal, lámpalázzal küzködve

adja elő mondanivalóját. De ez a nemzetközösségbe való tartozás öntudatosításának igazi iskolája. Így válik a nemzet öntudatos tagjává a legegyszerűbb magyar ember is.

Ezeknek a felszólalásoknak a nyomán születtek meg olyan hatósági intézkedések, amelyek egész egyszerű, de gyakorlati módszerekkel tüntettek el sok elégedetlenséget. (Lásd Puskás Lajos könyvének 74., 75. lapját.)

Lehet, hogy a hivatásos tényezők tetszésével nem mindig találkozhat a »hozzá nem értő közönség« beavatkozása a hivatalos ügyekbe, de annak a felelős közigazgatási vezetőnek, aki őszinte mer lenni, el kell ismernie, hogy a közönség széles rétegeiből jövő ilyen tájékoztatások a jó közigazgatásnak csak előnyére válnak. És nem szégyen azt sem bevallani, hogy a hatóság nem ismeri, mert nem ismerheti, közvetlen tapasztalatból a közönség őszinte véleményét. A panasznapok segítségével, ezek az »őszinte« vélemények és orvosolható panaszok jutnak el az illetékesekhez.

A tizedesnek nincs hatalom a kezében, nem hatósági személy, tehát, ha célhoz akar jutni és tizedesi tekintélyt akar szerezni, ezt csak érzelmi alapon érheti el. Az őszinte megbecsülés, az önzetlen szolgálatvállalás azok a tényezők, amelyek részére a szükséges tekintélyt biztosítják. És ez a tekintély, mivel a lelkekben gyökeresedik, mélyebbre fog hatni és hatása a magánélet legbensőbb rejtekeiben is mutatkozni fog. Ez az, amiben a hatóság soha versenyre nem kelhet az önkéntes társadalmi munkással, a tizedessel. (78. l.)

Habár a társadalomkutató irodalomnak »kézzelfogható eredményei« nem is voltak, annyit azonban megállapíthatunk, hogy írók, tudósok, politikusok serege, sőt hivatalos állami szervek is kutatják már annak az égető kérdésnek a megoldását, hogy miként lehetne a társadalom bajait legjobban orvosolni: sok heverő társadalmi értéket egységes terv szerint munkába állítani. Mindnyájan egyetértenek abban, hogy az alulról jelentkező, önkéntes társadalmi munkát nem lehet tovább nélkülözni. A történelem folyamán minden nagyobb reformot a társadalmi erők vegykonyhájában készítettek elő. Midőn tehát megújulni készülő szociális Magyarországról beszélünk, csak a társadalmi erőktől várhatunk megoldást. »Súlyos hibát követünk el azonban akkor, amikor társadalmi erők és társadalmi tényezők alatt csak a társadalmi egyesületek által részben megszervezett és bizony sokszor elég gyengén kézbe tartott vékony rétegekre gondolunk.« (80. l.).

Kétségtelen, hogy minden egyes magyar ember értékes tulajdonságokkal rendelkezik, amelyeket mind igénybe lehetne venni a társadalmi erők korszerű megszervezésével. A legegyszerűbb munka, kisiparos vagy földműves is hozzá tud járulni az új magyar társadalom fölépítéséhez. Anyagi, szellemi, fizikai erejével, szervezőképességével minden egyes magyar ember társadalmi érték. A nemzetnevelés vonalán a tizedességnek éppen az a legértékesebb eredménye, hogy friss erőket bányász ki a társadalom mélyéből. Kiemeli őket a város legszélsőbb negyedeinek utcáiból és a társadalmi munka lehetőségét biztosítja részükre. Így minden lappangó

értéknek módjában áll megmutatni magát. »Olyan szelekció ez, ahol nem számít sem iskolázottság, sem társadalmi állás vagy vagyoniasság, csak az egyén jószándéka és a magyar közösségért való áldozatkészsége. Az lesz az utca tizedese, aki ebből az egy döntő szempontból megüti a mértéket.«

Mennyivel más munkát lehet ezzel a friss társadalmi munkással végezni, mint azokkal, akiket bizonyos társadalmi konvenciók négy-ötfféle, ha nem több társadalmi egyesületbe kényszerítenek be. Persze ezek mindegyikében képtelenek tényleges munkát is végezni. És mivel ezt belátják, nem is nagyon törekszenek azt elvégezni. Aki pedig nem tesz erőfeszítéseket ilyen munka végzésére, nem is nagyon tudja azt értékelni. *Agyonszervezett középosztályi rétegünk megcsömörölt a társadalmi munkától.* (82. l.)

Puskás Lajos kimutatja, hogy Kolozsvárt értékes tizedesi munkát alig 10 százalékban végeznek azok az elemek, akiket eddig általábanosságban a társadalmi *tényezők* közé szoktunk számítani. Ezzel szemben áll a még kellőképpen igénybe nem vett magyar tömeg, melynek beszerzésével legfeljebb csak politikai pártok próbálkoztak eddig. S ha azt mondtuk, hogy a magyar középosztály társadalmi szempontból értékes elemei az agyonszervezettség következtében megcsömöröltek a társadalmi munkától, ugyanezt elmondhatjuk a magyar parasztság és munkásság esetében, a politikai pártokra vonatkoztatva.

A magyar társadalomnak – szervezés terén – eddig alhanyagolt elemeit, kik a nemzet dinamikus erőinek javarészét teszik ki, »csakis a tizedességgel vagy ehhez hasonló szervezettel lehet munkába állítani... Sok apró sejt: tized: mindegyikben vezető szerep, fontos feladatok, sokszor hatósági tevékenységgel egyértelműek, felelősségvállalás a magyar közéletben; alulról történő szervezkedés: igazi értékeknek protekciómentes felszínre hozása... ezek a tizedességek azok az oszlopai, amelyekre fel lehet építeni a társadalmi erők igénybe nem vett nagyobb százalékának a munkáját.«

A tizedesi munka korszakalkotó lehet mind a közigazgatás, mind a nemzetnevelés terén – mondja Puskás Lajos –, hozzáfűzi azonban, hogy nem föltétlenül csak a kolozsvári tizedesség vagy ennek mintájára lemásolt szervezet lehet egy »új korszak bevezetője«, bár meg van győződve arról, hogy közigazgatásunk jobbá, nemzeti társadalmunk szervezettebbé csak olyanszerű szervezési formával tehető, mint amilyenek az útját tapossák jelenleg a kolozsvári tizedesek. Ennek lényege: közigazgatás és közönység közé egy közvetítő tényezőnek, az önkéntes társadalmi munkának a bekapcsolása, ugyanakkor pedig a tizedesség keretében társadalmi életközösségek kialakítása.

»A munka sikere egyetlen tényezőtől függ, a tizedestől. Ha rendelkezünk elég alkalmas magyar emberrel, aki a tizedesi köteleességeket komolyan veszi, úgy, hogy rendkívül felelősségteljes munkáját becsülettel el is végzi, akkor nyert ügyünk van. Viszont hitelét veszítheti a tizedesség, ha alkalmatlan, számító, önző és nem talpig becsületes emberek kerülnek a tizedesi karba. Nem lehet tehát

tizedességet máról-holnapra ... létrehozni. Hosszas nevelő és oktató munka kell, hogy megelőzze.«

»A tizedes közigazgatási vagy nemzetnevelő jellegű munkája abban különbözik a közigazgatási személy vagy nevelő munkájától, hogy míg itt maga a munka a cél, amelyet elérve megpihenhetünk, addig a tizedeseknél ez a munka csak eszköz, amelynél megállni nem lehet. Mind tökéletesebben kell gyakorolni a tizedesi munkát, amíg az igazi, végső célhoz, a termékeny és mindig friss, új magyar közösségi szellemhez érünk.«

SZÁMADATOK A TÍZES SZERVEZET ÉLETÉBŐL

1942-BEN ÁTLAGBAN 500 TIZEDES működött Kolozsváron. Iskolai végzettségük szerint a következőképpen oszlottak meg: az elemnél tovább nem jutott 32 százalék, I–IV. középiskolai osztályt végzett 43 százalék, IV–VIII. középiskolai osztályt végzett 14 százalék és főiskolát csupán 11 százalék. Havi jövedelmük szerinti megoszlásuk: 150 pengőig terjed 34 százaléknak, 250 pengőig 45 százaléknak, 250–400 pengő közötti jövedelme van 12 százaléknak és 400 pengőn felüli, vagyis normálisnak mondható jövedelme mindössze a tizedesek 9 százalékának van. Még hozzávesszük ezekhez az adatokhoz azt a körülményt, hogy tizedeseink 85 százaléka nős és hogy nős tizedeseinknek összesen 750 gyermekük van, ami – ha leszámítjuk a 25 évnél fiatalabb nős tizedeseket – azt jelenti, hogy minden tizedesünk családjában átlag 2 gyermek (pontosan 1.94 százalék) van és olyan tizedesünk 76 van, akinek 3–4 gyermeke van és öt, vagy ennél több gyermeke van 26 tizedesnek.

Ezek az adatok pontosan rávilágítanak arra, hogy Kolozsvárt jelenleg a tizedesi munkát 90 százalékban olyanok végzik, akik főiskolát nem végeztek. A tisztviselők közül is az egész szerény fizetésű tisztviselők vállalják a munkát. Kétharmadrészen olyanok a tizedeseink, akik havonta nem keresnek többet 250 pengőnél – s tudjuk, hogy ez az összeg ma milyen életszínvonalat biztosít. Különösen, ha még hozzávesszük azt is, hogy családonként átlagban két gyermekkel is számolnunk kell.

Nem akarjuk a kérdésnek ezt az oldalát túlságosan kiszínezni, de meg kell állapítanunk, hogy a komoly, nem szóval, hanem tettekkel és nem hirtelen szalmalánggal, hanem napról-napra végzett társadalmi munkával való szolgálatra a társadalomnak azok a rétegei vállalkoznak, akik az élet terhére jobban érzik. (117–118. l.)

Nemzetpolitikai, közigazgatási és szociális téren röviden a következőkben foglalhatjuk össze a Tízesek Szervezet működését:

A tized magyarságának gondozásával, filléres színház- és mozielőadások, közös kirándulások rendezésével, a »Nemzeti Könyvtár« terjesztésével, figyelemreméltó nemzetnevelő munkát végzett. Nagy jelentősége van a Tízesek Szervezet Családvédelmi Segélyalapjának, melyből indokolt esetben: születés, halálozás alkalmával gyorssegélyt juttat a rászoruló családoknak. A magyar összetartás és

gondoskodás szellemében minden újszülött magyar gyermeket díszes emléklappal köszönt és felhívja a szülők figyelmét gyermek- és családvédelmi intézményeinkre. A hadbavonultak hozzátartozói, állapotos és szoptató anyák részére, a Tízes Szervezet kezdeményezésére, kivételezést biztosított a polgármester. A honvédek téli ruha-gyűjtési akciója alkalmával a Tízes Szervezet országos viszonylatban a legtöbbet gyűjtött. A szegény gyermekek és a hadbavonultak hozzátartozói részére ugyancsak nagyjelentőségű gyűjtést rendezett. A karácsonyi ünnepek alkalmával pedig a város 12 körzetének szegényei között értékes ajándékot osztott ki.

Legnagyobb munkáját azonban, mint a közigazgatás kisegítő szerve végzi. Egyrészt a hatóságot tájékoztatja a lakosság különleges szükségleteiről (a városrendezés, köztisztaság, feketepiac állapotról, rendőrszem, postahivatal felállításának szükségéről stb.). Másfelől pedig a hatóságok felkérésére, azok munkájának megkönnyítéséhez járul hozzá. Különböző hivatalokhoz befutó kérések tárgyában (Népjóléti hivatal, Közellátási hivatal, Önállósítási Alap, Hadigondozás, stb.), környezettanulmányok, kivizsgálások, véleményezések, jelentések révén végez értékes munkát. Máskor meg a hatósági intézkedések végrehajtásának ellenőrzésére vállalkozik. (Légo szolgálat, a szegényebb közönség faellátása, stb.)

Mind a közönség, mind a hatóságok részére a legnagyobb szolgálatot azzal tette a Szervezet, hogy 1942-ben négy ízben osztotta ki az élelmiszerjegyeket. Ezzel, a nagy anyagmegtakarításon kívül, a sorbaállástól is megkímélte Kolozsvár százezres lakosságát.

Szociális téren legnagyobb jelentőséggel a Szervezet Családvédelmi Alapja bír. Ezt az Alapot még a kisebbségi idők Népközössége idejében teremtették meg, s azóta állandóan működik. 1942-ben összesen 5000 tagot számlált. E tagok megajánlott filléreiből 32.439 P. 43 fillért gyűjtöttek a tizedesek és ebből az Alap 903 családot juttatott segélyhez, részben készpénzben, részben gyermekkelengyében.

Sokgyermekes anyák, s azok részére, akiknek otthon kisgyermekük van és nincs kire hagyniok, a sorbanállás alól mentesítő „piros igazolványt” állított ki a Szervezet. Rászoruló szegény betegek részére ingyenes orvosi kezelésre jogosító igazolványt bocsájtott ki. A szegényebb közönség részére 50%-os kedvezményre jogosító fürdőjegyet osztott ki, körülbelül 2500 darabot. A népfelruházási akcióban a tizedesek az igénylések véleményezésével körülbelül 3000 esetben vettek részt.

Az idegen törekvések és idegen nemzetek között élő magyarságra vonatkoztatva, rámutat Puskás Lajos arra is, hogy miért halaszthatatlan a Tízes Szervezet, „*vagy ahhoz hasonló*”, a magyar lélekben gyökerező szervezési keret megteremtése. „Az egész Magyarországot úgy foghatjuk fel, mint a nagy Európa egy szórványát, ahol a társtalan, egyedül csak a saját erejére és saját fegyverére utalt magyarság senki másra nem építheti jövőjét, csak önmagára. Éppen ezért mindent el kell követnie, hogy minden nemzeti ereje szerves egységbe kovácsolódjék. Kétséges lehet-e tehát,

hogy ennek a rendszernek, valamilyen formában, tizedesség, vagy más elnevezés alatt, jövője és hivatása van az egész magyar életben...” (131. l.)

Végül rámutat korunknak arra az égető kérdésére, hogy miként lehetne a legalkalmasabb módon felszínre hozni társadalmunk legértékesebb elemeit? „Sokan a hivatások szerinti rendektől várnak mindent. Lehet, hogy így közelebb jutunk a megoldáshoz, ez a megoldás azonban egymagában nem lehet tökéletes. Az emberi egyéniségnek, az emberben rejlő értékeknek csak egy kisebb hányada érvényesül a hivatás gyakorlása közben. Tehát *csak* ebből a szempontból vizsgálva az embert, még távol állunk attól, hogy a magyarságnak valóban legértékesebb példányai kerüljenek felszínre. A Tízes Szervezet új szempontot adhat tehát a társadalmi szervezés nagyfontosságú kérdésében.

AZ ÚJ MAGYAR TÁRSADALOM MEGTEREMTÉSÉHEZ nem elég a vezető rétegek műveltsége és jószándéka, sem pedig a közigazgatás „racionalizálása”, ha nem áll mögötte művelt, fegyelmezett nemzet a maga erkölcsi erejével. Ez a felismerés hatja át, s teszi lebilincselő olvasmányá Puskás Lajos könyvét, melynek minden sora mögött ott izzik a közösség szeretete. Olvasása közben minduntalan azt érezzük, hogy a magyar értelmiségnek nem lehet ma sürgősebb feladata, mint a társadalom összességének önzetlen szolgálata, hogy a napról-napra súlyosbodó feladatoknak minden vonalon eleget tudjon tenni. Avagy mondjuk csak a lényegét: az eddig számontartott társadalmi tényezőkn, hivatásokon, egyesületeken alul – a városi és falusi tömegek mélységeiben – olyan értékes energiák feszülnek, amelyekre még nem terjedt ki figyelmünk. Ez energiák számára sürgősen utat kell teremtenünk a magyar sorsközösség felé, hogy ne idegen csatornákon vezetődjenek le, hanem építő elemei legyenek önmagára eszmélt és belső egységét kivívott nemzetünknek. Eszközeinél fogva erre a legalkalmasabb kísérletezésnek tetszik a kolozsvári Tízes Szervezet. S amikor a Hitel hasábjain foglalkozunk vele, meg vagyunk győződve arról, hogy ezzel legégetőbb társadalmi kérdéseink ügyét szolgáljuk.

„Az egyéneken kialakult gondolatoknak, társadalmi szervezetekben lerögzített terveknek összesűrűsítése és öntudatos szolgálatba szervezése a legsürgősebb magyar feladat. Talán nem egy magyar nagy ember, hanem sok kis ember, nem egyetlen nagy párttá tömörülés, hanem a nemzeti élet sok kisebb-nagyobb tényezője, közös munkaképen fogja a korszerű magyar átalakulást megvalósítani...”¹¹

CSORTÁN MÁRTON

¹¹ László Dezső: Korszerű magyarság. Hitel, VII. 1. sz. 1942.